

משחק פנים במגרש חוץ: הצעה לשינוי תפיסת הלחימה בשטחים הסגורים

גם לנוכח ההתפתחות הטכנולוגית ושיטות לחימה חדשות, בעתיד הנראה לעין ימשיך צה"ל לתמרן בשטח האויב כדי להשמיד אותו ואת התשתיות שהוא נערך בהן. במקום להשקיע בניסיון להביא לידי ביטוי יותר מיכולותינו לשטח המורכב, יש לנסות ולשנות את המאפיינים של השטח הסגור ולהפוך אותו מיתרון עבור האויב לחיסרון

לוחמי צה"ל בלחימה במבנה בעזה. למרות הניסיונות של צה"ל לצמצם את כניסת חייליו לתוך מבנים ולמנוע את סיכונם בלחימה מסוג זה, ההיסטוריה מוכיחה שאין מנוס מכניסה של כוחות רגליים לטיהור מרחב בנוי. צילום: באדיבות הכותב

בעשורים האחרונים של המאה ה-20 הפסיק באזורנו שדה הקרב הישן מלהתקיים לבדו והתווסף שדה קרב חדש. התחלה של שדה קרב זה סימלה את המעבר מלחימה מול צבאות סדירים (דוגמת מלחמות יום הכיפורים וששת הימים) ללחימה אל מול ארגוני טרור. בשל פער טכנולוגי או מחסור במשאבים, ארגונים אלה בחרו לנקוט בשיטת לוחמת גרילה מתוך הבנה ששיטת לחימה זאת מחזקת את החלש על חשבון החזק. כפועל יוצא משינוי סדרי כוחות אלה, זירות המלחמה שהכרנו השתנו אף הן. לא עוד לחימה בשטחים פתוחים אל מול דיוויזיות שבה אפשר לראות את כוחות האויב המתקרבים, אלא לחימה בשטחים סגורים שבהם האויב נוקט בלוחמת גרילה ומפחית מיתרוננו היחסי של הצבא הסדיר.¹

כאשר מתעמקים בנושא של שטחים סגורים, אפשר לסווגם לשלושה סוגים עיקריים: שטח הררי, שטח בנוי (לרבות שטח הרוס) ושטח סבוך. לשלושתם קיימים מכנים משותפים בעצימויות משתנות:²

טווחי לחימה קצרים. בשל תבליט או תכסית המקשים על הראייה, טווחי הראייה מתקצרים משמעותית. כפועל יוצא מכך, המגע עם האויב ייערך לרוב בטווחים קרובים מאוד. ההתקלה תתרחש רק ברגע שכוח אחד מבחין בכוח אחר מטווח קצר.

קושי באיתור האויב. מכיוון שטווח הראייה התקצר, יכולת איתור מאמצי אויב והזיהוי שלהם הופכים למורכבים יותר. קושי זה משפיע רבות על האמצעים הטכנולוגיים ומבטל את יתרונם היחסי מול אויב המשתמש באמל"ח פשוט יותר.

רב ממדיות. שטחים אלה מאופיינים בריבוי תאי שטח מזוויות שונות, ועל כן מופנים איומים מכל הממדים.

תנועה. מורכבות השטח מקשה על התנועה במתארים אלו לכוחות רגליים ובעיקר לרק"ם.

קושי בשליטת כוחות. טווח הראייה המוגבל מקשה על הפיקוד והשליטה בשטח. קושי זה נובע בעיקר בגלל הסיכוי הגדול להיווצרות נתקים ולחוסר קרבה פיזית בין כוחות שונים במהלך הלחימה.³ קושי זה גורם בין היתר לאירועי דו"צ רבים.

רס"ן גלעד ריטרבנד, מ"פ ג' בגדוד 12,
חטיבת גולני

להסתתר, לעומת התוקף שחייב לחשוף עצמו בעת ההתקפה; התוקף נאלץ להתמודד עם מכשולים טבעיים ומלאכותיים שהוכנו מראש; המגן יכול לייצר הדדיות והיקפיות על ידי תצפית ומטרות אש קבועות בצורה טובה נגד אויב המנסה לתקוף; המגן מכיר את השטח, לעומת התוקף שנפגש בו לראשונה בקרב.⁸ האתגר השני הוא שהשטחים הסגורים מובילים להפחתת היתרונות של הכוח הצבאי הסדור שמגיע להילחם בשטח האויב שמלכתחילה נקבע במרחבים השטחים הסגורים לנוכח האתגרים שלעיל.

אתגרים אלה מקשים על הכוחות המתמרנים בשטח, כאשר בשני המישורים הללו הכוח הסדור מאבד מהותית מערכו מול אויב חלש יותר שידו על העליונה במצבים אלה. בסופו של יום בתוך מבנה, בסמטאות הצרות או בשטחים הסבוכים, הקרב מתנהל לרוב בין ה-5.56 מצד אחד וה-7.62 מהצד האחר, כשכל העושר הצה"לי לא מצליח להתממש בשטחים אלה.⁹

כאשר אנו מדברים על לחימה בתוך המרחב הבנוי, מהרגע שבו חייל נכנס לתוך מבנה, עושר היכולות הצה"ליות המקיפות אותו בתנועה מחוץ למבנים מתבטל. אם בשל המגבלות שגג המבנה וקירותיו מייצרים, ואם מחשש מהפעלת אש למבנה שתפגע בכוחות שבתוכו, שכן קשה לאתר את מיקומם

התמרון בשטח הבנוי במלחמה

במלחמת "חרבות ברזל", לאחר שנים רבות ללא תמרון בשטח האויב, יצא צה"ל לראשונה לתמרון העמוק ביותר שנעשה ברצועת עזה מאז תוכנית ההתנתקות (2005). כך לדוגמה במבצע "צוק איתן" (2014) התמקדה המתקפה ביעדים קרובים לגבול. ההתמקדות ביעדים הסמוכים לגבול נבעה מהצורך לגלות מנהרות חודרות ולהשמידן ובגלל אילוצים שונים נמנענו ממהלך לעקיפת הביצורים של חמאס וחדירה ללב רצועת עזה.¹⁰ בשונה מכך, בלחימה הנוכחית הכוחות מצאו עצמם בלחימה במרחב הבנוי הצפוף ברצועת עזה, הלחימה יצרה לכוחות המתמרנים אתגרים חדשים שלא פגשו שנים רבות. בשכונת רימאל בעזה, לדוגמה, פגשו לראשונה מתחם בנוי צפוף עם מבנים בגובה של 10-20 קומות, במרחבים אלה התמקם האויב בקומות הגבוהות וירה נ"ט על הכלים שנסעו בצירים הראשיים ברחבי העיר. דוגמה נוספת היא השימוש במנהרות: מחבל בודד יוצא מסמטה (אחת מבין רבות ברחוב הצפוף), יורה על אחד הכלים, שראיתו מוגבלת בצורה היקפית, מצמיד מטען לכלי ונסוג חזרה למנהרה ונעלם כלא היה.

האתגר של לחימה בשטחים סגורים התעצם, מכיוון שהאויב בחר בשיטות פעולה המשלבות את יתרונותיו כמגן, ופעל בדרכים שאנחנו ככוח חי"ר לא נבנינו אליהן או למדנו כיצד לפעול בהן. בהכשרה הנוכחית לא תרגלנו מצב שבו נדרש לכבוש בניינים רבים בגובה של 20 קומות בתא שטח קטן על ידי סד"כ מוקטן. אין בידינו היכולת להיות הצד התוקף ראשון אויב בודד שמגיע מתוך פיר בסמטה בעיקר בגלל חוסר היכולת לאתרו עד שהוא יזום ומבצע את ההתקפה ראשון.

אתגרים מובנים אלה של השטחים הסגורים מסייעים לכוחות המגינים ומגבילים את הכוח המסיבי והסדיר שמתבסס על עוצמת תמרון בעת ההתקפה.

לוחמת שטח בנוי כמקרה בוחן

כחלק משינוי מרחב הלחימה אל מול כוחות גרילה מבוזרים, בשנים האחרונות האויב מתבסס יותר בשטחים הבנויים כחלק מהלחימה מול ישראל.⁴ ההתבססות במרחב הבנוי אל מול אויב מבוזר מאלצת את צה"ל להיכנס ללב השטח הבנוי כדי לטהר את המרחב מאויב ותשתיות ולנטרל את יכולות הרק"ק שלו (במלחמת "חרבות ברזל" גם כדי למצוא חטופים במרחב זה).⁵

למרות הניסיונות של צה"ל לצמצם את כניסת חייליו לתוך מבנים ולמנוע את סיכונם בלחימה מסוג זה, ההיסטוריה מוכיחה שאין מנוס מכניסה של כוחות רגליים לטיהור מרחב בנוי. אין ספק שכוח האש של כוחות השריון, הארטילריה והאוויר הכרחיים במרחבים אלה, אך את מלאכת טיהור המבנים רק כוח חי"ר יכול לבצע ולקבוע אם בזמן נתון יש או אין בנמצא אויב באיתור מסוים.⁶

כאשר אנו מדברים על לחימה בתוך המרחב הבנוי, מהרגע שבו חייל נכנס לתוך מבנה, עושר היכולות הצה"ליות המקיפות אותו בתנועה מחוץ למבנים מתבטל. אם בשל המגבלות שגג המבנה וקירותיו מייצרים, ואם מחשש מהפעלת אש למבנה שתפגע בכוחות שבתוכו, שכן קשה לאתר את מיקומם. בלוחמה מסוג זה, בקצה החץ הכחול, החייל מתייצב לבדו מול המחבל שמסתתר באחד החדרים או במנהרה החבויה במבנה. בלחימה בשטח הבנוי נדרש מאיתנו לקשר ישירות את ממד תת הקרקע שנוכחנו להכיר גם בגזרה הדרומית בשימוש חמאס, ובשנים האחרונות גם בגבול הצפון (על אף הקושי הגיאולוגי בהשוואה למרחב הדרומי). התווך התת קרקעי מאפשר לאויב המתבסס במרחב הבנוי לנוע מבלי להיחשף ליכולות האיסוף הטכנולוגיות, ובעיקרו משמש מקום המפלט של המחבלים.⁷ תת הקרקע הוא מרחב שבו כל הקשיים של השטחים הסגורים מתעצמים בו. ולמעשה הוא ממד שאנו מבינים שיש צורך להתמודד עימו, אך יכולתנו לפעול בו באופן נרחב היא מהמוגבלות מבין השטחים הסגורים.

שילוב יתרונות המגן ומורכבות השטחים הסגורים

לכוח תוקף בשטחים הסגורים יש שני אתגרים המקשים על עליו לפעול ומקנים יתרון לאויב המגן. הראשון הוא האתגר המובנה של כוח תוקף מול כוח מגן. צורת קרב ההגנה (לרבות צורת קרב המארב שהיא הגנתית במהותה) היא החזקה ביותר ומתבססת על יתרונות מהותיים מול הכוח התוקף; המגן יכול

לוחמי אגוז בסמטאות חאן יונס, במהלך "חרבות ברזל". האתגר של לחימה בשטחים סגורים התעצם, מכיוון שהאויב בחר בשיטות פעולה המשלבות את יתרונותיו כמגן, ופעל בדרכים שאנחנו ככוח חי"ר לא נבנינו אליהן או למדנו כיצד לפעול בהן. צילום: דו"ץ

מחדש שטחים אלו, באמצעות אמל"ח או שיטות לחימה שונות, באופן שינטרל את המרכיבים המגבילים בשטחים הסגורים ויערער לאויב את השטח שהוא נערך בו. שינוי תפיסה זה יאפשר להפוך את השטחים הסגורים למלכודות מוות לאויב הנערך בו וממתין לתנועת כוחותינו במרחב, עד כדי כך שהאויב יחשוש להתעמת עם כוחותינו בשטח הסגור ואף יימנע מלשהות בו. לא עוד לשחק בלוח של האויב - כי אם לשנות לו את המגרש הביתי.

טכניקת הקרסת גרם מדרגות

במהלך הלחימה בשכונת רימאל המצאנו ויישמו בפלוגה שיטה (שברבות הזמן הושרשה ביחידות נוספות) להתמודדות עם האתגר החדש של לחימה במרחב רווי רבי קומות. בבסיס החשיבה עומדת ההבנה שגרם המדרגות הוא מקור העוצמה של מבנה רב קומות, ועל ידי הקרסתו בקומה הראשונה והשנייה נוכל לבטל את ממד הגובה של המבנה, ולהותיר לאויב מבנה בעל קומה אחת בפועל, בו בזמן שרוב המבנה נשאר על תילו. שיטה זאת אפשרה לנו להשתמש במבנה המעוקר כמכשול מלאכותי למגננים, ולא להיחשף לתא שטח חדש בהקרתו. לאחר ניסויים שונים בשטח דרשה השיטה שלושה מוקשי חבלה (לעומת 20-30 מוקשים כדי להקריס מבנה שלם) שהוצבו על חיבור גרם המדרגות בין הקומה הראשונה לבין השנייה, וכך הקריסו את כל גרם המדרגות בבניין בזמן קצר. הטכניקה התבצעה על ידי כיבוש קומה ק' וק'1, בידוד של גרם המדרגות לקומות העליונות ובמקביל מלכוד חיבור גרמי הקומות והקרתם לאחר ניתוק מגע מהמבנה.

בהקרת גרם המדרגות יצרנו מצב שבו המחבל המגיע מהמנהרה, כדי להתמקם באחד מרבי הקומות, אינו מכיר את השטח שהוא אמור להיערך בו ואף מגלה שהוא נאלץ לחפש

לרוב בתנאים שיהיו נוחים לו ושיגבילו את הכוח לפעול נגדו.

האויב בצורה מודעת או בצורה לא מודעת שכלל עצמו כחלק מקרב הלמידה, מצא תורפות חדשות שהשטח הבנוי מייצר כדוגמת רבי קומות וריבוי פירים, והשתמש במאפייני שטח זה כדי לפגוע ביכולת להגיב או לזוז בהסתמך על התנאים המורכבים של הלחימה בשטח צפוף ברצועת עזה.

קרב הלמידה הנצחי - קיבעון מול גמישות מחשבתית

קרב הלמידה הוא אחד מהחלקים החשובים ביותר בלחימה בכלל, ובלחימה מתמשכת מהסוג שאנחנו מתמודדים איתה כיום בפרט. במהלך הזמן כל צד משכלל את עצמו מול צורת הלחימה והאמל"ח של האויב האחר, בניסיון לבטל את היתרונות של היריב ולחפש אחר נקודות תורפה חדשות. מאז המעבר ללחימה מול אויב הנוקט בלוחמת גרילה הובלנו במכוון ללחימה בשטחים סגורים

שמקשה עלינו כצבא לפעול. כפועל יוצא, בניין הכוח והפעלתו מתרכזים בניסיון להצליח להביא כמה שיותר מיכולותינו לזירת הקרב בשטחים הסגורים.

אם נקריס חלק מהמנהרות בעזרת אמל"ח מתאים, כמו שעשינו בלחימה ברצועה, ובמקביל נבחר מנהרות שאותן אנחנו לא מקריסים אלא ממלכדים את פתחן בעזרת אמל"ח מתאים, האויב יבין שיש דפוס ההופך את מי שיוצא מהמנהרה למועד לפיצוץ בלי שפגש אויב כלל. דפוס זה יכול לגרום לו להימנע מהתבססות במנהרות אלה

ב־2019 בחר הרמטכ"ל רא"ל אביב כוכבי את הספר **השתנות תחת אש** שכתב הקולונל האמריקני (בדימוס) דגלס מקגרגור כספר חובה לקריאה למפקדי צה"ל. אחת המסקנות העיקריות מהספר היא שהצבא אינו זקוק עוד לטכנולוגיית עילית אלא לחשיבה חדשה, יצירתית, ביקורת עצמית וליושרה כדי להוציא לפועל שינויים גדולים במהירות מרבית בצורה רוחבית בצבא. מקגרגור טוען שמהות ההשתנות אינה כוח זה או אחר שהמפקד היה רוצה להעמיד מול האויב, אלא הדרך שבה יכול לשנות את הכוחות העומדים לרשותו ולערוך אותם מול האיומים המשתנים הנקרים בדרכו.

בתור מ"פ בלחימה בחודשי המלחמה הראשונים בצפון הרצועה ובדרומה הבנתי כי נדרש מאיתנו לשנות את הדרך בה אנו מסתכלים על השטחים הסגורים ולא לראות בהם תוצר מוגמר שאנו צריכים להילחם בו. יש באפשרותנו "לעצב"

בפלוגה בעת הלחימה והרגה מחבלים רבים ללא מגע קרוב עם האויב. התרגולת התבצעה בירי מזוויות שונות על המבנה לכל קומה בצורה סכמטית מק' ועד קומת הגג בצורה שתצליח לחדור את קירות המבנה ולהגיע לקו הגובה המשוער של אויב המתמקם בכל קומה.

אין בדעתי לטעון שירי 0.5 נועד להחליף את ירי הפגזים לתוך מבנים, אלא להשלים אותם. כך יצטמצמו הסיכויים להימצאות אויב במבנה לפני הכניסה לטיהור.

באחד מתחקירי הלחימה של חטיבת הקומנדו במחנה הפליטים שאטי בצפון רצועת עזה, במהלך תנועה בסמטאות השכונה, שלא אפשרו תנועת טנקים, התפוצץ מטען שכל הנראה הוטמן באחד הקירות. לאחר הפיצוץ החל ירי מאחד מרבי הקומות לעבר הכוח, ממנו נהרגו שני לוחמים, מאגוז וממגלן. במרחבים מורכבים מסוג זה ניתן להשתמש בירי 0.5 כדי להשלים את החיפוי הנדרש לכוחות הרגליים במקומות שהרק"ם מנוע מלנסוע בהם ולהגיב באש.

מלכוד פירי לחימה

תחום נוסף שבו אפשר לערער את השטח על ידי החלטה טקטית הוא מרחב התת קרקע. אם נקריס חלק מהמנהרות בעזרת אמל"ח מתאים, כמו שעשינו בלחימה ברצועה, ובמקביל נבחר מנהרות שאותן אנחנו לא מקריסים אלא ממלכדים את פתחן בעזרת אמל"ח מתאים, האויב יבין שיש דפוס ההופך את מי שיוצא מהמנהרה למועד לפיצוץ בלי שפגש אויב כלל. דפוס זה יכול לגרום לו להימנע מהתבססות במנהרות אלה. גם אם הפתח יהיה ממולכד על ידינו וגם אם לא, החשש התמידי והאפקט התודעתי אצל האויב יעשה את שלו. יש לסייג שבמקרה דוגמת מלחמת "חרבות ברזל" יותר קשה לפעול בצורה כזאת לנוכח סיכויי להימצאות חטופים במנהרות. אך לאחר שלילת הימצאות חטופים במנהרה ניתן להשתמש בטכניקה זו. נוסף על כך, שיטת פעולה זאת מצריכה תיאום בין כוחות כדי להימנע מסריקה חוזרת וכניסה למרחב ממולכד.

סיכום

גם לנוכח ההתפתחות הטכנולוגית ושיטות לחימה חדשות, בעתיד הנראה לעין ימשיך צה"ל לתמרן בשטח האויב כדי להשמיד אותו ואת התשתיות שהוא נערך בהן. החי"ר ימשיך לכבוש בתים ושטחים סבוכים כדי להשלים את משימותיו. ואולם כדאי שנצליח תפיסתית לנסות ולהחזיר את היתרון היחסי שלנו כצבא בין על ידי אמל"ח יעיל יותר ובין בצורת חשיבה, המטילה ספק בכללי המשחק עוד לפני שאנו נכנסים לתוך המגרש הביתי של האויב.

במקום להשקיע בניסיון להביא לידי ביטוי יותר מיכולותינו לשטח המורכב, יש לנסות ולשנות את המאפיינים של השטח הסגור ולהפוך אותו מיתרון עבור האויב לחיסרון. אם ניישם שיטות המבוססות על השקפת עולם זו, ברבות הזמן גם יעילותן תפוג כחלק מהשתכללות האויב בשדה הקרב, שכנראה ימצא פתרונות טקטיים לאתגרים המבצעיים שאנו מציבים לו. ואז, כמו תמיד, נדרש לחשוב מחדש על פתרונות שישאירו את ידינו על העליונה בקרב הלמידה.

ההערות למאמר זה מתפרסמות בסוף הגיליון.

הקרת גרם המדרגות של בניין בשכונת רימאל בעזה. גרם המדרגות הוא מקור העוצמה של מבנה רב קומות, ועל ידי הקרסתו בקומה הראשונה והשנייה נוכל לבטל את ממד הגובה של המבנה, ולהותיר לאויב מבנה בעל קומה אחת בפועל, בו בזמן שרוב המבנה נשאר על תילו. צילום: באדיבות הכותב

בכל פעם מחדש רב קומות כשיר לפעולה (אם נשאר אחד שכזה באזור). את השטח החדש המחבל אינו מכיר, ואין לו את היכולת לברר על טיב הבניין עד שהוא נכנס אליו. שיטה זאת אף מאלצת את המחבל לנוע ברחובות על מנת למצוא איתור חדש. מרחב שבו קל לנו לזהות את תנועת האויב ולהשמידו. יש לציין כי השיטה אומנם מונעת מהאויב לטפס לקומות הגבוהות של המבנה, אך אינה מבטיחה שהן מטוהרות ממחבלים ששהו בהן לפני הקרסת הגרם, וכאן חסרונה.

ירי חודר קירות

שיטה נוספת לשינוי המאפיינים הקבועים של השטח שהאויב נערך בהם היא שימוש במקלעי 0.5 על גבי הנמרים. בתחילת הלחימה, בבדיקת יכולות הנשק, נוכחנו לדעת כי כלי נשק זה מצליח לחדור קירות (בבנייה קלה, האופיינית בעזה) בירי של כדור בודד. כך הופך השטח הסגור במבנה למלכודת למחבלים הנפגעים מהירי מבלי לדעת מאיפה הוא נורה לפני כניסת הכוחות הרגליים לטיהור המבנה. ירי של 0.5 על הבניין מצליח לחדור את הקירות המגבילים את הראייה באמל"ח זול וזמין יחסית (בהשוואה לפגז טנק). שיטה זאת הוכיחה את עצמה

on Near Eastern and South and Central Asian Affairs of the Committee on Foreign Relations. United States Senate One Hundred Eleventh Congress, Second Session. June 8, 2010

11 ספייר, י' (2018, 30 באוקטובר). התערבותה של איראן בסוריה. JISS

12 ברטי, ב' ושוויצר, י' (יולי 2013). חזבאללה בסוריה, אבדן האיזון בין "התנגדות לאומית" לאינטרסים עדתיים? המכון למחקרים אסטרטגיים, עדכן אסטרטגי. כרך 16, גיליון 2, עמ' 42

13 מרכז המידע למודיעין ולטרור ע"ש אלוף מאיר עמית (2006, 6 בדצמבר). שימוש באזרחים לבנונים כ"מגן אנושי": חלק א' – מבוא

14 אביעד, ג' (דצמבר 2009). בניין הכוח של חזבאללה בין השנים 2006–2009. המכון למחקרים אסטרטגיים, צבא ואסטרטגיה. כרך 1, גיליון 3, עמ' 10; פרויקט דיוק הטילים של חזבאללה בהובלת איראן נחשף (2019, 27 באוגוסט). אתר צה"ל

15 נאומי נצראללה על מורשת עמאד מע'ניה (2008, 22 בפברואר ו-14 בספטמבר), אל מנאר

16 אביעד, ג' (2009). בניין הכוח של חזבאללה בין השנים 2006–2009, INSS, גיליון

17 ולנסי, כ' שוויצר, י' (2016 בדצמבר). תפיסת ההרתעה של חזבאללה כלפי ישראל על פי נאומי נצראללה. המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS), עמ' 105–106

18 Beer, T. (2023, January 27). The Radwan Unit (Radwan Force – Unit 125). Alma, Research and Education Center

19 לוי, ש' (2019, 3 בינואר). קומנדו מנהרות, הכירות את יחידת העילית של חזבאללה, מאקו

20 Katz, M. & Pollak, N. (2015, December 24th). Hezbollah's Russian Military Education in Syria. The Washington Institute for Near East Policy

שבתי, א' (2021). לחימת חזבאללה לצד הצבא הרוסי בסוריה והשפעתה על המלחמה הבאה מול צה"ל. בתוך שטרן, ע' (עורכת), דב הצפון: עיונים בפעולתה של רוסיה במלחמת האזרחים בסוריה. מערכות

21 בוחבוס, א' (2021, 24 ביולי). צוות המודיעין המסווג חשף: כך נראית יחידת העילית של חזבאללה על גבול לבנון. וואלה

22 ברעם, א' גל ופינקל פ' (2021, 31 באוגוסט). רף פצ"ן – לחשל את החרב. מערכות

23 בוחבוס, א' (2016, 3 בנובמבר). סגן הרמטכ"ל הבא: אלוף פיקוד הצפון אביב כוכבי. וואלה; בוחבוס, א' (2023, 29 במאי). הרמטכ"ל: חשאויות הסיירת של חזבאללה נפגעת - עלינו לנצל זאת. וואלה

24 כהא, מ' (2010). המזרח התיכון בימינו: הפלסטינים – עם בפזורת. האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 283, הערה 10

25 30 שנה לגירוש בכירי חמאס ללבנון (2022, 24 בדצמבר). חדשות 12

26 אביעד, ג' (2009 באפריל). הזרוע הצבאית של חמא"ס ברצועת עזה: התפתחות, דפוסי פעולה וצפי. המכון למחקרי ביטחון לאומי, צבא ואסטרטגיה, כרך 1, גיליון 1, עמ' 6, 8

27 אביעד, ג' (2009). הזרוע הצבאית של חמא"ס ברצועת

משחק פנים במגרש חוץ: הצעה לשינוי תפיסת הלחימה

בשטחים הסגורים (עמ' 34)

- 1 ברק, ק' (2018). לחימה בערים אתגר ישן-חדש. מערכות 477, עמ' 32–37
- 2 תו"ל, מ' (2012). תורת מבצעי כוחות היבשה כרך ראשון – מבוא
- 3 מז"י. (2014). לוחמה בשטחים סגורים. מז"י
- 4 ברק (2018)
- 5 עמידור, ב' (2019). אובדנה של האסימטריה בטווח המגע ותעתיקי הקטלניות. מערכות 485–486, עמ' 21–16
- 6 גור, מ' (1968). לוחמת שטח בנוי לקח קרבות ירושלים. מערכות, עמ' 189
- 7 אורטל, ע' (2024) מלחמת עזה 2023, והמלחמה שאחריה. BESA, עמ' 204
- 8 ספנסר, ג' (2022) שמונה עקרונות של לוחמה אורבנית, ומדוע אנו חייבים לשנות אותם. מערכות 492, עמ' 25–16
- 9 עמידור, ב' (2019). אובדנה של האסימטריה בטווח המגע ותעתיקי הקטלניות. מערכות 485–486, עמ' 21–16
- 10 עילם, א' (2015). עקרונות המלחמה במבצע "צוק איתן". מערכות 466, 26–32

צבא טרור - קווים לדמותו (עמ' 38)

- 1 הקדמת הרמטכ"ל (אוגוסט 2020). בין הקטבים 28–30, עמ' 7–10
- 2 מופז, ש' (ספטמבר 2022). המודיעין הישראלי מול החזבאללה בדרום לבנון בשנים 1982–2000. מבט מל"מ 92, עמ' 13
- 3 שם, עמ' 14
- 4 "כוח קדס" של משמרות המהפכה האיראנים, שהקימו את חזבאללה, מממנים אותו ושותפים לקבלת ההחלטות שלו
- 5 שפירא, ש' (ספטמבר 2022). הולדתה של תנועת חזבאללה. מבט מל"מ 92, עמ' 15
- 6 דוגמת שני הפיגועים הגדולים כנגד אזרחים יהודים ולא יהודים בארגנטינה בשנות ה-90
- 7 ב-1989 נחתם בסעודיה "הסכם טאאף" שסיים את מלחמת האזרחים בלבנון והסדיר את מעמדו של חזבאללה במדינה
- 8 Blanford, N. (2011) Warriors of God: Inside Hezbollah's Thirty-Year Struggle Against Israel. Random House
- 9 Congressional Research service (2011, January 3). Hezbollah: Background and Issues for Congress
- 10 נחמיאס, ר' (15 במאי 2008). ממשלת לבנון ביטלה ההחלטות כנגד חזבאללה. JNET; YNET statement of ambassador Jeffrey D. Feltman, Assistant Secretary of State for Near Eastern Affairs, and Ambassador Daniel Benjamin, coordinator for counterterrorism, Department of State, Washington, DC: Comments at a Congressional Hearing. Assessing the Strength of Hezbollah: Hearing Before the Subcommittee